

תרומת כליה מן החי – היבטים אתיים-הלכתיים[1]

הרב פרופ' אברהם שטינברג

יו"ר ועדת האתיקה של "מתנת חיים"

א. תרומת כליה מן החי יכולה להתרחש בכמה מצבים מבחינת זיהוי התורם:

- קרוב משפחה שיש לו קרבה גנטית (הורה, צאצא, אח/ות)
- קרוב משפחה ללא קרבה גנטית (בן זוג)
- אדם עם קרבה רגשית, ללא קירבת משפחה, וללא קרבה גנטית (חבר ותיק ומסור)
- תרומה בהצלבה
- תרומה מזר, ללא קרבה משפחתית וללא קרבה רגשית, אבל בהתנדבות (בצורה אלטרואיסטית), ללא כל קבלת תמורה.

ב. קיימות עוד שלוש אפשרויות של תרומת כליה מן החי, אך הן אסורות מבחינה חוקית:

- אדם זר עבור תמורה כספית או טובת הנאה אחרת, עם הגבלות, הסדרים ופיקוח מוסדר מבחינה חברתית
- מסחור חופשי באיברים, ללא פיקוח, על ידי מתווכים שונים, העוסקים בכך לשם מסחר ורווח כספי
- "תרומה" בכפיה ובשיטות פליליות

ג. באופן עקרוני מבחינה אתית ומבחינה הלכתית מותר לקחת איבר או רקמה מתורם חי רק אם התקיימו התנאים הבאים:

1. אין בעצם הניתוח ו/או בלקיחת האיבר או הרקמה מן התורם החי משום סיכון מיוחד של התורם
2. חיי התורם יוכלו להימשך לאחר הניתוח ללא שחסרון האיבר יהא מורגש, וללא שיזדקק לטיפולים מיוחדים
3. סיכויי ההשתלה טובים, ובנסיבות המקרה תרומתו של התורם היא הדרך הטובה ביותר לטיפול בחולה
4. ניתנה הסכמה מודעת מלאה של התורם לתרומה, הכוללת הסבר מקיף על הסיכונים והסיכויים

מבחינה הלכתית בתנאים אלו אין איסור חבלה, אין איסור סיכון עצמי, ויש גדר מצווה של השבת אבדה, וכן 'ואהבת לרעך כמוך', ויש קיום חיוב 'לא תעמד על דם רעך'.

בעניין איסור חבלה

נחלקו תנאים אם מותר לאדם לחבול בעצמו אם לאו [ב"ק צא ב]. להלכה, דעת רוב הפוסקים שיש איסור בחבלה עצמית.

אכן, מצינו מספר הגדרות הלכתיות של איסור חובל, בין בעצמו ובין בזולתו:

על פי הרמב"ם [חובל ומזיק ה א] גדר חובל הוא דווקא דרך ניציון או דרך ביזיון [על פי שתי גירסאות שונות ברמב"ם]. לפיכך, רק חבלה שהיא גם דרך ניציון וגם דרך ביזיון - אסורה. תרומת איברים מן החי בוודאי לא נעשית בדרך ביזיון ולא בדרך ניציון, ולכן מעצם ההגדרה אין בתרומת איברים איסור חובל.

בעניין סיכון עצמי

השאלה העקרונית האם מותר לאדם להכניס עצמו לספק סכנה כדי להציל את חברו מוודאי סכנה נידונה בהרחבה בין הפוסקים [2]. אכן, לדעת רוב הפוסקים מותר לאדם להכניס עצמו לדרגת הסכנה הקטנה הכרוכה בתרומת רקמות ואיברים המותרים על פי התנאים המבוארים כאן.

אי לכך, רשאי אדם חי לתרום לצורך השתלה את האיברים והרקמות הבאים: דם, מח עצם, כליה, חלק מהכבד, חלק מהריאה.

ד. תרומת כליה

לדעת רוב הפוסקים רשאי אדם חי לתרום כליה אחת מגופו לחולה הסובל מאי-ספיקת כליות סופית, והיא מידת חסידות ומצווה של הצלת נפשות, אך אינו מחוייב לעשות כן.

הטעם לעמדה זו: קיים לאו מן התורה של 'לא תעמוד על דם רעך', אבל הוא ככל הלאווין – שחייב אדם להוציא כל ממונו, אבל לא חייב לסכן עצמו; או שהמציל חייב בטרחה ובמאמץ גופני, אבל לא בפגיעה בגופו של המציל, ומכאן שאין חיוב לתרום כליה מן החי. אך מכל מקום רשאי אדם לתרום כליה להצלת חברו, מכיון שהסיכון בתרומת כליה הוא קטן ביותר, וכלול בהגדרת מידת חסידות של סיכון עצמי, ואדם מסתכן במידה קטנה כעין זו להצלת רכושו, ולכן אין זה בגדר סיכון אסור, והיא מידת חסידות הראויה לכל שבח.

---

[1] מאמר קצר זה מוקדש לזכרו של האי גברא רבא ויקירא הרב אברהם ישעיהו הבר ז"ל, ותבל"א לכבודו של הרבנית רחל הבר, כלת פרס ישראל.

[2] ראו באריכות בספר: א. שטינברג, הרפואה כהלכה, כרך ה, עמ' 53 ואילך.